

สร้าง “ฝาฟ” ได้ดีน “กบขักรษ” พลักรวักฤตหน้าแ่งนักรงสังแ

ฝนตกพรำๆ ตลอดวันที่ห้วยสังแ บ้านทุ่งยาว ตำบลโคกม่วง อำเภอเขษยน จังหวัดพัทลุง เมื่อฝนตกจะได้ยินเสียงร้องอ๊บกๆ ของกบที่ออกมากระโดดโลดเต้นในหน้าน้ำ เพราะที่นี่เป็นถิ่นของ “กบห้วย” ที่เสียงร้องแตกต่างจากกบนาหรือกบเลี้ยงทั่วไป

“เสียงร้องกบห้วยจะแปลกมากมันน่ากลัว เสียง วู้งๆๆๆ ทุ้มก้งวานไปทั้งป่า โดยเราไม่อาจรู้ตำแหน่งชัดเจนของมัน”

สุริยา นุ่นด้วง เล่า เขาเป็นแกนนำเยาวชนบ้านทุ่งยาว ที่ชวนเด็กๆ ในหมู่บ้านมาร่วมโครงการสร้างอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสุขภาพที่บ้านทุ่งยาว ภายใต้การสนับสนุนของโครงการร่วมสร้างชุมชนและท้องถิ่นให้น่าอยู่ สำนักสร้างสรรค์โอกาสและนวัตกรรม สสส.

“พวกเด็กมาร่วมกิจกรรมนี้ด้วยความชอบที่ได้ฟื้นฟูธรรมชาติกลับมาสู่หมู่บ้านตัวเอง อย่างเมื่อเราได้ร่วมทำฝายก็ทำให้คลองที่แห้งขอดและเป็นปัญหามาระยะเวลา 10 ปีก่อนมีน้ำกลับมา เด็กๆ ก็ได้ลงไปเล่นน้ำ”

สุริยาเล่าว่า การทำฝายเป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการฯ ที่ประสบความสำเร็จ ผู้ใหญ่บ้านทุ่งยาวจะเป็นผู้ออกประกาศว่าวันเสาร์ของทุกเดือน

จะนัดชาวบ้านขึ้นไปทำฝายที่ต้นน้ำของหมู่บ้าน แต่ละครั้งมีชาวบ้านร่วม 70-80 คน ในจำนวนนี้มีกลุ่มเยาวชนราว 20 คน

มีการประสานงานจัดกระสอบทรายและหิน แบ่งหน้าที่กันทำตาม จิตอาสา แต่ละคนมีหน้าที่พร้อมสลับเปลี่ยนให้งานเดินหน้าไป ไม่ว่าจะลงแรง โยกทราย โยกหิน แบก ขนวัสดุ

พอน้ำแรกพัดลงมาต้องกลับไปสำรวจว่าฝายเสียหายอย่างไรเพื่อ ต่อเติมใหม่

“จากเด็กบางคนที่มีปัญหายุ่งเกี่ยวยาเสพติด พอมาทำเรื่องแบบนี้ก็ดึงมาในทางที่ดีได้ ผู้ใหญ่ก็มองเด็กในแง่ดีว่ามาให้ความร่วมมือกับหมู่บ้าน เวลาทำงานยังได้กินข้าวเที่ยง พบปะ สนทนากับคนอื่น มันสนุกมากในการช่วยทำฝาย” สุรียาเล่า

สิ่งหนึ่งที่กลับมาพร้อมกับการฟื้นฟูทางธรรมชาติที่บ้านทุ่งยาวคือ กบภูเขาประจำถิ่นที่ชาวบ้านเรียกว่า “กบห้วย” เป็นกบขนาดใหญ่ที่มักพบ

เฉพาะบริเวณลำธารและน้ำตกบนภูเขาในป่าลึกบางแห่งของประเทศไทยเท่านั้น และบ้านทุ่งยาวก็เคยเป็นแหล่งอาศัยสำคัญของกบห้วยที่ว่านี้

สุริยาเล่าว่า กบห้วยพบมานานตั้งแต่รุ่นปู่ตายาย แตกต่างจากกบนาตรงขนาดลำตัวตัวโตกว่าอาจเรียกว่าเป็นกบยักษ์ก็ได้ ตัวที่โตสุดเคยพบว่ามี ความยาวจากปลายจมูกถึงปลายกันถึง 1 ฟุต เกือบเท่าเด็กทารกเลยทีเดียว หลังยาว ผิวเนียน สีผิวกลมกลื่นกับปลา ไม่มีลายเหมือนกบนา ลูกตาของ กบห้วยจะใหญ่กว่ากบทั่วไป 2 เท่า

“กลางคืน ถ้าเราส่องตะเกียงออกไปจะมองเห็นสีส้มสะท้อนแสง รู้เลยว่านั่นคือตาของกบห้วย” เขาเล่า ส่วนสัตว์ในจำพวกเดียวกันอีกชนิดหนึ่งชาวบ้านเรียกว่า “กง” จะต่างออกไปเพราะนัยน์ตาสีแดงผิวขรุขระเหมือน คางคกนำมาเป็นอาหารไม่ได้

“ผมเจอกบห้วยครั้งแรกตอนออกหากบเมื่อหลายปีก่อน ตอนนั้นยังพบว่ามีเยอะ ตอนนีพอมืออยู่นะแต่ขนาดเล็กกลงและหาได้ยากมากขึ้น บางตัวที่ใหญ่เต็มทีจะมีเขี้ยว ตัวที่ใหญ่มากเนื้อของมันจะมีลักษณะคล้ายเนื้อไก่อรสชาติอร่อย”

สุรียาเล่าว่า สมัยก่อนธรรมชาติในหมู่บ้านยังอุดมสมบูรณ์กับห้วย จึงยังมีมาก จนความเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติโดยเฉพาะการเปลี่ยนป่าเป็นสวนยางที่รุกเข้าไปอยู่ติดลำห้วยมากทำให้กบก็หาที่อยู่ไม่ได้

“จากที่เคยมีปากกบได้เคยมีที่อยู่หลบซ่อน หาดอาหาร ก็กลายเป็นว่าพอป่ายางมาอยู่ใกล้ริมห้วย กบต้องมาอยู่ในป่ายางคนที่กรีดยางมาเห็นก็จับไปกิน กบพวกนี้ไม่หนีครับเพราะเป็นความเคยชินว่ามันเคยอยู่ที่นั่นมาก่อน ไม่เคยมีใครมาทำร้ายมันในที่สุดคนก็จับมากินจนเกือบหมด”

สุรียาเล่า สำหรับการทำฝายทำให้ชะลอน้ำในลำธารเอาไว้ได้นานจากที่ในช่วงปีหนึ่งเมื่อฝนตกมีน้ำขังตามแหล่งน้ำธรรมชาติราว 2 เดือนเมื่อทำฝายชะลอน้ำสามารถเก็บน้ำให้อยู่ได้ 4-5 เดือน ธรรมชาติที่กลับมาทำให้กบมีที่อยู่อาศัยได้มีที่หลบซ่อน ก็คิดว่ากบห้วยจะกลับมาเพิ่มจำนวนอีกครั้ง

สมนึก นุ่นด้วง นักวิชาการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านนาท่อม พี่เลี้ยงโครงการฯ กล่าวว่า กบห้วยที่อื่นอาจจะเรียกว่า กบทูตหรือกบภูเขา ซึ่งเป็นสัตว์ที่หายากและเป็นสัตว์ป่าคุ้มครอง ในพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.2535 การฟื้นฟูธรรมชาติของคนที่นี่ทำให้กบห้วยกลับมาถือว่าเป็นผลที่น่ายินดี

บ้านทุ่งยาวถือเป็นชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยเฉพาะหลังจากการดำเนินโครงการฯ เห็นภาพความร่วมมือชุมชนดีมากไม่ว่าระดับปัจเจกและการประสานงานกับองค์กรอื่นๆ ในพื้นที่

“ที่เขาสามารถรวมคนมาได้มากขนาดนี้ก็เพราะมาจากการเลือกทำในปัญหาที่แท้จริงของชุมชน ชาวบ้านเดือดร้อนจากน้ำในห้วยส่งแกที่นำมาทำประปาขาดแคลนบางช่วง ขนาดเทศบาลตำบลโคกม่วงเองต้องไปหาน้ำที่อื่น

มาเติม ชาวบ้านต่างเห็นปัญหามานาน แต่ที่ไม่มีช่องทางให้ทำเองได้ หลังจาก
มีโครงการของ สสส. ให้ทำฝายปรากฏว่าคนออกมามากหมู่บ้าน ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่
คนแก่ โรงเรียน เทศบาล สถาบันการเงิน กองทุน องค์กรต่างๆ ที่มีอยู่ใน
พื้นที่”

สมนึกเล่าว่า จริงๆ โครงการฯ นี้ก็ให้ทำฝายแค่ 8 ตัว แต่ว่าเนื่องจาก
เป็นปัญหาจริงๆ ของชุมชน คนจึงรวมพลังทำฝายเองได้จริง 86 ตัว
จนสำนักงานสิ่งแวดล้อม จังหวัดพิจิตรได้ลงมาหนุนเสริมให้ทำต่อในปี 2558

“จุดเด่นที่เขามาร่วมมือกันได้ เพราะเขาได้ร่วมกันทำสิ่งที่แก้ปัญหา
พื้นฐานของเขาจริงๆ ก็คือการขาดแคลนน้ำ ส่วนปัญหาที่ยาวไปกว่านั้นคือ
เขาเห็นปัญหาถึงความบกพร่องสูญเสียของสิ่งแวดล้อม”

เขาเล่าว่า เพราะคนที่นี่อยู่ได้กับข้าวปลามานาน ทุกวันนี้ไม่มีนาข้าว
แล้วเพราะยางพารามาแทนแต่ชาวบ้านยังอาศัยหาปลาหาสัตว์น้ำในห้วย
การที่คนรุ่นนี้มาดูแลสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์ขึ้นมามันส่งผลให้คนรุ่นหลัง
หวงแหนสิ่งแวดล้อมต่อไป เมื่อได้ความสมบูรณ์ก็กลับมาและได้ฝายแล้ว
สิ่งสำคัญคือได้ความร่วมมือของชุมชน

“เป็นนิมิตหมายว่า เมื่อชาวบ้านทำฝายแล้วก็คิดจะดึงให้ภรรยา
กลับมาอยู่ในห้วยสังแก สิ่งที่ทำในวันนี้จะเกิดประโยชน์กับคนในอนาคตต่อไป
ความอุดมสมบูรณ์นอกจากกบก็มีเรื่องปลา นก สัตว์ทุกชนิดจะบ่งบอก
ความสมบูรณ์ จากการทำฝายกับชาวบ้านไปส่องดูกบกลางคืน ก็เห็นว่ากบตัว
เล็กเกิดขึ้น ต่อไปก็ต้องมองในมุมมองอนุรักษ์ด้วยไม่ใช่ตั้งหน้าถ้ามามีกันอย่างไร
ผ่านมาเพราะศัตรูสำคัญของกบห้วยก็คือคน”

สมมิตร ปานเพชร ผู้รับผิดชอบโครงการฯ เล่าว่า นอกจากฝาย
ชะลอน้ำแล้วยังมีการจัดกิจกรรมบวชป่าเพื่อสร้างความตระหนักให้คน
หวงแหนอนุรักษ์ต้นไม้ ความสุขที่ได้มากที่สุดจากการลุกขึ้นมาทำเรื่องนี้คือ
การรวมคนได้มากมายโดยไม่นึกมาก่อนว่ากิจกรรมนี้จะทำให้คนมาร่วมมือ
ร่วมแรงร่วมใจสามัคคีทั้งที่ก่อนหน้านี้มีความขัดแย้งมากมายทางการเมือง
และความคิดเห็นส่วนตัว